

Generální konzul Maďarské republiky György Varga:

Pro mě je čeština přirozené prostředí

Hodně lidí na světě ovládá některý ze světových jazyků. Ale těch, kteří ovládají jazyky, jimiž hovoří obyvatelé pouze dvou zemí, tak mnoho není. Jako například maďarština a čeština. A ještě méně je těch, kteří mají dar umění překládat. Jedním z těch mála je generální konzul Maďarské republiky György Varga, který na otázku položenou česky či slovensky bez problémů odpovídá plynulou češtinou.

Pane generální konzule, jak jste se vlastně dostal k češtině?

Je to taková osobnější historika. Byl jsem dá se říci ztracený syn, mám dva starší bratry, kteří jsou ve svém oboru velice úspěšní. Já jsem byl na střední škole dost špatným žákem. Rodiče, kteří byli starší, pro mě zoufale hledali možnost uplatnění. Po maturitě jsme neměli šanci dostat se na vysokou. Ale vždy mě zajímala literatura a historie, takže v těchto dvou oborech jsem byl asi nejlepší ve třídě, i když ostatní výsledky byly špatné. Rodiče mě přemluvili, abych dělal přijímačky na právo. Tam jsem byl úspěšným žákem proto, že jsem se rozhodl přejít na filozofickou fakultu a podmínkou, abych tam mohl přestoupit, byly velmi dobré výsledky. Což nebylo snadné, protože první ročník na právu je takzvané likvidační, úskalím bylo zejména římské právo. Ale zvládl jsem to a byl jsem přijat na filozofickou fakultu, na dějepis a maďarskou i světovou literaturu. A k tomu jsem přibral češtinu.

Jen tak náhodně? Nebo jste už měl nějaký tajný úmysl?

Nebylo to náhodné. Kamarád mého staršího bratra mě přemluvil, že jestli chci dělat literaturu, ať si vyberu nějaký jazyk, ke kterému patří významná literatura a kultura vůbec. Ale že by to neměla být angličtina nebo němčina, které umí spousta lidí. Navíc jsem v překladech už četl Švejka, Hrabala a znal jsem neznámější české autory.

To znamená, že na filozofické fakultě univerzity v Budapešti se učí čeština?

Samozřejmě, podobně jako na Univerzitě Karlově se tehdy učila maďarština. Pan profesor Rákos, mimochodem košíkový rodák - nedávno zemřel - byl zakladatelem hungaristiky na katedře ugrofinských jazyků v Praze a podobně profesor Dobossy, který také pochází ze Slovenska, založil bohemistiku na budapeštské slavistice. Češtinu jsem tedy studoval v Budapešti.

Přece jen se jazyk lip učí, pokud je primý kontakt s prostředím. Nejezdil jste do Československa?

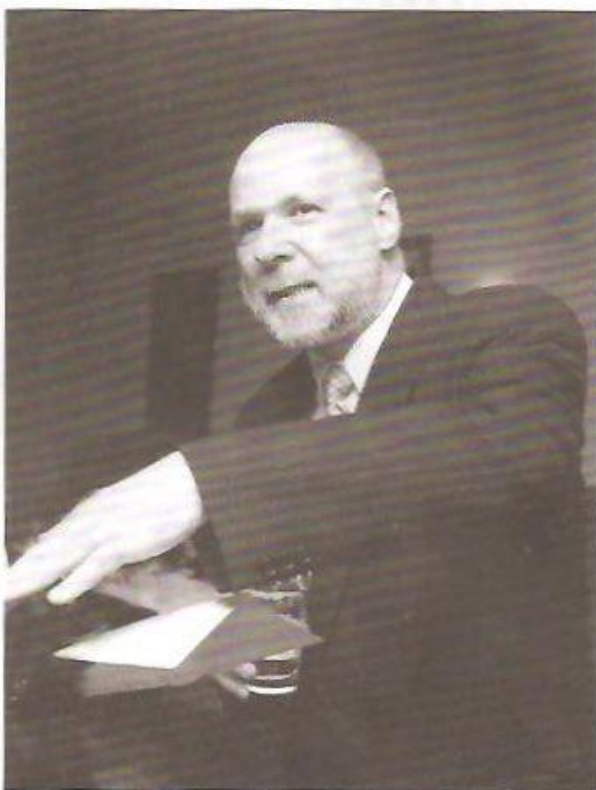
To byla jedna z mála výhod předešlého režimu, že byla možná výměna studentů, alespoň mezi těmito zeměmi. V mém ročníku jsme češtinu studovali dva, jedna slečna a já. A my jsme mohli jezdit do Brna nebo do Prahy, jak se nám zalíbilo. Tri semestry jsem dokonce studoval v Praze, navíc jsem absolvoval nějaké letní školy, které organizovala Filozofická fakulta v Praze. To byly velice užitečné pobyty a tak jsem se vlastně naučil česky.

Pro cizince je čeština dost těžký jazyk, aspoň to většina říká, pohled například na sedm pádů je přímo děs, o obměně hlásek ani nemluvě. Byla pro vás gramatika také těžkým oríškem? Nemáte někdy pocit, že ta čeština je v něm prostě nepřeložitelná?

Každý jazyk je nepřeložitelný, každý jazyk má svůj způsob myšlení, který musíte transformovat do druhého jazyka. Dlouho jsem pracoval jako simultánní tlumočník, v sedmdesátých a osmdesátých letech jsem se tím živil až do té doby, než jsem se stal velvyslancem v Praze. Pro mě je čeština přirozené prostředí. Teď mi už nedělá problémy. Naučil jsem se česky tak, že jsem dlouhou dobu trávil v Praze a přes kamarády, kamarádky se mi podařilo naučit se jazyk živě. Nepáral jsem se s pády, s měkkým a tvrdým y, postupně jsem se to naučil. Musím říct, že větší problémy jsem měl s angličtinou. Když ji chcete kvalitně používat, musíte znát všechny fráze, jinak se můžete dopustit trapasů. Podle mě je čeština takový normální slovanský jazyk.

Své znalosti češtiny využíváte na to, abyste Maďarům přiblížil české autory. Který titul vás jako první tak nadchl, že jste se rozhodl přeložit ho do maďarštiny?

Nevím, jestli to nejdřív byla nějaká povídka anebo kratší text. Ale přesně se pamatuji na první knížku a to bylo v době, kdy jsem končil Filozofickou fakultu a už jsem měl diplom. Strašně mě zaujala Příliš hluchá samota od Bohumila Hrabala. Jenže v Čechách to vyšlo takovým zajímavým způsobem, že Československý spisovatel a nějaké orgány donutily pana doktora k tomu, aby ze dvou textů udělal koláž. Jeden z těchto textů byla Samota a

druhým Něžný barbar. Tato koláž vyšla pod titulem Klubů poezie. To jsme zjistili s manželkou, která je také bohemistka a stále překládá. Ne jako já, který jsem se mezitím stal úředníkem.

Na čem nyní manželka pracuje?

V současnosti předkládá od Urbana Sodmí-kosteli. To je velmi slibný román, který jistě bude mít v Maďarsku úspěch.

Ale vraťme se k Příliš hluché samotě.

My jsme z frankfurtského českého knihkupectví dostali originální texty, které byly zpacované autorem, aby vyhověl oficiálním požadavkům. Tak jsme přeložili dva původní texty v původní formě bez škrťů, beze změn. Prvním mým překladem tedy byla Příliš hluchá samota a Něžný barbar v jednom svazku.

Tvorba Bohumila Hrabala vás oslovovala i v dalších letech a překládali jste jeho tituly. Ale kromě jeho děl jste překládal ještě někoho jiného?

Oslovilo mě mnohem víc českých autorů, než jsem měl možnost přeložit. Ale ta poptávka nebyla vždycky taková, jak jsem si myslel. Měl jsem v úmyslu například přeložit Ladislava Klímu nebo třeba Jakuba Demla. Tak jsem překládal radši další věci od Hrabala, sestavoval jsem sbírku k jeho narozeninám. Hrabala pokládám za takového velikána literatury jako je například James Joyce. Hrabal je i v Maďarsku

velmi populární, ba řekl bych, že v Maďarsku je populárnější než v Čechách. Češi jako by trochu zapomínali na Hrabala. Od Milana Kundery jsem přeložil *Život jinde*, který pokládám za jeho základní román, hrdina je důležitý archetyp zvrhlého levicového intelektuála z konce čtyřicátých a začátku padesátých let. Je to fantastická knížka. Další věci, které Milan Kundera už publikoval venku, podle mě nemají tuto úroveň. Nakonec se mi podařilo také prosadit překlad Ladislava Klímy. Vyvolal poměrně velký ohlas, dokonce před několika lety uvedlo jeho jedinou divadelní hru malé divadlo v Budapešti v překladu mé ženy. Myslím, že do maďarské překladové literatury jsme se ženou dost přispěli.

Jak je vůbec v Maďarsku česká literatura přijímána?

Z toho, co jsem už říkal, je jasné, že ta potřeba je. Ale je to bohužel asymetrie. V Čechách o maďarskou literaturu velký zájem není, na Slovensku je větší. Je to však logické. Nemyslím, že je to v kvalitativním rozdílu, ale spíš v orientaci společnosti. Příkladem je vynikající maďarský autor Imre Kertész. Když dostal Nobelovu cenu, tak skoro každý literární kritik v Čechách byl překvapen, kdo to je a proč cenu nezískal pan Škvorecký. Mimochodem, i jeho jsem překládal a cenu by si zasloužil, časem určitě. Ale Kertész je naprosto mimořádný, morálně i ze všech hledisek. Takže citím obrovskou asymetrii v nezájmu českém a zájmu maďarském, zejména o moderní prózu. Moje žena je takový detektiv, který pátrá po nových autorech. Posledních pět let prezentovala v Maďarsku celou řadu nových autorů a autorek jako je například Zuzana Brabcová nebo Kratochvíl či teď Urban. Myslím si, že v Maďarsku je trvalý zájem o českou literaturu. Rest je na české straně.

Ríkáte jste, že nyní již nepřekládáte, že na to nemáte čas, protože jste v diplomatických službách. Ale máte nějaké tajné přání, nebo nějakého spisovatele, kterého byste chtěl přeložit někdy v budoucnu, až budete mít na překládání zase čas?

Takové konkrétní plány zatím nemám. Sedím tu a dělám úřednickou práci. Ale jsem přesvědčen, že manželka mi jistě nějaký zajímavý titul nabídně. Přece jen nějaké myšlenky mám: chtěl bych doplnit Hrabalovo dílo o kratší, dosud nepublikované texty. Kromě toho mám pocit, že Švejk, který determinoval myšlení značné části autorů, je v maďarštině sice mistrovský, byl ale přeložen podle německé předlohy. Významný maďarský překladatel pan Réz neměl česky, pravděpodobně vždy měl na stole německé vydání. A každý Čech ví, že abyste rozuměli Haškovi - nejen Švejkovi - musíte dobře ovládat jazyk. Takže přemýšlím o novém překladu Švejka. Ale to je dlouhodobá práce, musel bych sehnat nějaké stipendium.

Helena Mišková
Foto: JUDY

Od 24. května bude na většině Českých center a v některých generálních konzulátech ČR různých zemích světa postupně probíhat 6. ročník ojedinelé akce Nonstop čtení, která je aktuálně přenášena prostřednictvím internetu. Letošní ročník se nese v duchu motto Poeta Václava Havlovi - život v pravdě.

Nonstop čtení začne 24. května v Praze, odkud se přesune za oceán na půdu OSN, kde pod gescí Jana Kavana, předsedy 57. valného shromáždění, se do čtení zapojí představitelé několika zemí, například Rakouska, Bulharska, Německa, Guatemaly, Holandska i mnohých dalších. Ze zámoří bude čtení pokračovat opět v Evropě, přesněji od 10 hod. 26. května v Českém centru (CC) v Bratislavě. Jak prozradil ředitel CC Ing. Rudolf Sedláček, bratislavský vstup by mohl zahájit podobně jako po minulých dva roky Ladislav Chudík. Následující den se do Nonstop čtení zapojí jiný účastník, aby se organizační a technické zabezpečení z Bratislavy mohlo přesunout do Košic, přesněji do košického studia Slovenského rozhlasu na Moyzesovej ulici. Jeho ředitel Vladimír Puchala potvrdil, že studio bude otevřeno 24 hodin pro kohokoliv, kdo se bude chtít do čtení

NONSTOP ČTENÍ v Bratislavě a Košicích

zapojit nebo jen poslouchat. Protože je vhodné četbu lidí rozložit na poměrně dlouhý časový úsek, bylo by dobré, aby se zájemci z Bratislavy v Českém centru a v Košicích buď na vrátnici rozhlasu nebo na GK dopředu ohlásili. Aktuální fotografie všech účastníků Nonstop čtení budou během akce vyvěšeny v Bratislavě na Hviezdoslavovej námestí a v Košicích na Hlavni ulici v Immaculaty. R. Sedláček zdůraznil, že čtení se skutečně může zúčastnit každý s úryvkem podle svého výběru, který odpovídá danému tématu, bez ohledu na jazyk. On sám si například vzpomíná na paní, která ve 4 hodiny ráno před dvěma lety přišla do CC a svoje čtení věnovala rodičům, kteří se nevrátili z koncentračního tábora.

Autorem myšlenky této zvláštní akce je dlouholetý předseda Jazzové sekce Karel Srb a techniky se na ni podílel Viktor Krivonoska z bratislavského CC. Prostřednictvím internetového spojení se K. Srb novinářům v Košicích svěřil, proč se snaží Slovensko vtáhnout do tohoto dění. "Citím se jako malý Slovák. Moji rodiče totiž koncem 30. let bydleli v jedné vesnici nedaleko Trnavy. Když Tiso vyháněl Čechy ze Slovenska, běhal jsem po vesnici s ostatními chlapeči a pokřikoval - Čecha do mecha, mech do vody. Ale pak jsme museli odejít také." Druhá Srbova vzpomínka se váže k východoslovenské Kamenici nad Cirochou, kde sice nikdy nebyl, ale tamní "JRD československo-sovětského přátelství" ho trvale formálně zaměstnávalo, i když žil v Praze s nálepkou disidenta. Dodnes je K. Srb lidem z tohoto družstva vděčný.

První ročník Nonstop čtení před šesti lety byl věnován americkému básníku Z. Ferlinghettimu a on sám se na čtení v Praze také zúčastnil.

MŠ

"Chodili jsme po lese a nasbírali plně košíky hub. Doma jsem je pak třídila, připravovala na sušení, zavařovala. Pozdě v noci, když jsem šla konečně spát, jsem si řekla, že už houby nenávidím. Ale ráno, kdy se mě ostatní ptali, jestli zase půjdu na houby, jsem vstala a šla. Jsem prostě houbař - maniak," vyznala svoji vášeň Eya Hajdu na slavnostní prezentaci své knihy Zázračná krajina hub. Pod tímto názvem se ukrývá nejen poutavý a milý pohádkový příběh dvou dětských postav - sourozenců Viki a Olivera, ale i zajímavý pohled do říše hub během čtyř ročních období. Autorka uvádí dětského čtenáře do světa hub, aby především rozeznali jedlé od jedovatých. Je to vlastně houbařský kalendář pro děti, ilustrovaný milými a pou-

tavými obrázky. "Ke každé houbě jsem vymyslela příhodu a zápletku, jaké prožívají Viki a Oliver a tak vlastně jejich prostřednictvím malý čtenář poznává přírodu," tvrdí Eya Hajdu.

Zajímavé je, že kniha vyšla v nakladatelství Region Beskydy Bronislava Ondraszeka. Ten na prezentaci knihy řekl: "Když jsem si přečetl text, zamiloval jsem si ho. I proto, že sám jsem vášnivým houbařem. Naše nakladatelství působí na slovensko-moravsko-polském pomezí a tak kniha kromě slovenštiny vyjde v češtině i v polštině, připravujeme její překlad i do maďarštiny."

Knížka o houbách určená dětem dosud u nás nevyšla, Zázračná krajina hub Eya Hajdu tuto mezeru vyplňuje poutavým způsobem.

JČ